

ORIGINAL RESEARCH PAPER

Investigation of the Phenomenon of Avoidance in Students of Salas Babajani Border Areas: (Phenomenological Study)

Adel Zahed Bablan*¹, Ghaffar Karimianpour²

¹ Professor of Educational Management, Dept. of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili .

² PhD of Educational Management, Dept. of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili.

ABSTRACT

Keywords:

Academic Avoidance
Border Areas
Phenomenological Study

1 .Corresponding author
✉ zahed@uma.ac.ir

Received: 2021/09/01
Reviewed: 2022/02/23
Accepted: 2022/02/28

Background and Objectives: Academic Avoidance is a psychological condition in which a student attends school despite his or her inner desires and would drop out if there were no situational pressures. The purpose of this study was to investigate the phenomenon of Academic Avoidance in students in border areas of Salas Babajani city in 2021. **Methods:** The research method was qualitative and phenomenological. The statistical population of the study included experts, managers and teachers working with at least 5 years of teaching experience in border areas in the city of salas Babajani. 24 people were purposefully selected as a sample using the snowball sampling method and the saturation rule was used to determine the adequacy of the sample. In-depth semi-structured interviews were used to collect data. Three-step coding method was used to analyze the data. **Findings:** The results of data analysis showed that individual factors, economic factors, educational factors and cultural factors are the most important factors affecting Academic Avoidance, Negative attitudes toward science, false employment, social and security harms, and continued deprivation are the most important consequences Academic Avoidance, and Awareness, special facilities for students in border areas and legal tools are among the most important solutions to reduce the phenomenon of Academic Avoidance. **Conclusion:** Therefore, it can be said that the variable of truancy is one of the important variables in students that require serious attention from researchers to reduce it among students.

ISSN (Online): 2645-8098

DOI: [10.48310/PMA.2024.3561](https://doi.org/10.48310/PMA.2024.3561)

Citation (APA): Zahed Bablan, A., karimianpour, G. (2024). Investigation Of The Phenomenon Of Avoidance In Students Of Salas Babajani Border Areas: (Phenomenological Study). *Educational and Scholastic studies*, 13 (1), 217 - 228 .

 <https://doi.org/10.48310/PMA.2024.3561>

واکاوی پدیده تحصیل‌گریزی در دانش‌آموزان مناطق مرزی شهرستان ثلاث باباجانی: (مطالعه‌ای پدیدارشناسانه)

مقاله پژوهشی / مروری

عادل زاهد بابلان*، غفار کریمیان پور^۲

۱. استاد مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

۲. دکتری مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

چکیده

پیشینه و اهداف: تحصیل‌گریزی وضعیتی روانشناختی است که دانش‌آموز علیرغم میل باطنی خود در مدرسه حضور دارد و اگر فشارهای موقعیتی وجود نداشت اقدام به ترک تحصیل می‌کرد. هدف این پژوهش واکاوی پدیده تحصیل‌گریزی در دانش‌آموزان مناطق مرزی شهرستان ثلاث باباجانی در سال ۱۳۹۹ بود. **روش‌ها:** روش انجام پژوهش کیفی و به روش پدیدارشناختی بود. جامعه آماری پژوهش شامل کارشناسان، مدیران و دبیران مشغول به کار با حداقل ۵ سال سابقه تدریس در مناطق مرزی در شهرستان ثلاث باباجانی بودند. تعداد ۲۴ نفر به صورت هدفمند و با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله برفی به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای تعیین کفایت نمونه نیز از قاعده اشباع نظری استفاده شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه عمیق نیمه ساختار یافته استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها از روش کدگذاری سه مرحله‌ای استفاده شد. **یافته‌ها:** نتایج تحلیل داده‌ها نشان داد که عوامل فردی، عوامل اقتصادی، عوامل آموزشی و عوامل فرهنگی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر تحصیل‌گریزی دانش‌آموزان می‌باشند، نگرش منفی به علم، اشتغال کاذب، آسیب‌های اجتماعی و امنیتی و تداوم محرومیت از مهم‌ترین پیامدهای تحصیل‌گریزی هستند و آگاهی بخشی، تسهیلات ویژه برای دانش‌آموزان مناطق مرزی و ابزارهای قانونی از جمله مهم‌ترین راه‌حل‌های کاهش پدیده تحصیل‌گریزی هستند. **نتیجه‌گیری:** بنابراین می‌توان گفت که متغیر تحصیل‌گریزی از متغیرهای مهم در دانش‌آموزان است که نیازمند توجه جدی پژوهشگران برای کاهش پیامدهای منفی آن در بین دانش‌آموزان می‌باشند.

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید.

واژه‌های کلیدی:

تحصیل‌گریزی
مناطق مرزی
پدیدارشناسی

۱. نویسنده مسئول

zahed@uma.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۱۰

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۱۲/۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۰۹

شماره صفحات: ۲۲۸-۲۱۷

DOI: [10.48310/PMA.2024.3561](https://doi.org/10.48310/PMA.2024.3561)

شاپا الکترونیکی: ۲۶۴۵-۸۰۹۸

COPYRIGHTS

©2024 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

مقدمه

مرزها به مثابه زمینه‌های برای کنش‌های انسانی زندگی روزمره مردمان مناطق مرزی را به شدت تحت تأثیر قرار داده و تجربه ویژه‌ای در ابعاد گوناگون اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی برای مردمان ساکن در این مناطق رقم زده‌اند، این تجارب در حوزه آموزش برجسته‌تر از سایر حوزه‌ها بوده و همواره با آسیب‌هایی برای دانش‌آموزان مناطق مرزی که ۳۰ درصد از کل دانش‌آموزان را تشکیل می‌دهند، همراه بوده است. از جمله مشکلات مهم در این حوزه، مشکلات مربوط به حضور دانش‌آموزان یا تحصیل‌گریزی^۱ است که توجه پژوهش‌گران زیادی را به خود جلب کرده است (Gholampoor & Ayati, 2019). مشکلات مربوط به حضور در مدرسه مسئله‌ای است که همواره در مدارس وجود داشته و نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد دانش‌آموزانی که ۸۵ تا ۱۰۰ درصد از زمان مقرر را در مدرسه می‌گذرانند، نسبت به سایر دانش‌آموزان موفق‌تر هستند و از طرف دیگر، دانش‌آموزانی که غیبت مکرر دارند درگیری تحصیلی پایین‌تر و در نتیجه وضعیت تحصیلی خوبی نخواهند داشت (Saleh Ardestani, 2019). مشکلات حضور در مدرسه با واژه‌هایی همچون مدرسه‌گریزی، اجتناب از مدرسه و تحصیل‌گریزی توصیف شده است (Saleh Ardestani, 2019) تحصیل‌گریزی وضعیتی روان‌شناختی است که دانش‌آموز علی‌رغم میل باطنی خود در مدرسه حضور دارد و اگر فشارهای موقعیتی وجود نداشت، اقدام به ترک تحصیل می‌کرد و شامل دو مؤلفه بیزاری از تحصیل و مدرسه‌گریزی می‌شود (Rahpayma, Barani & Khormaei, 2019). تحصیل‌گریزی هرگونه غیبت عمدی، غیرمجاز و غیرقانونی از مدرسه است که با غیبت همیشگی از مدرسه متفاوت است (Vaughn et al, 2013). به‌طور کلی می‌توان تحصیل‌گریزی را عدم حضور در کلاس و مدرسه تعریف کرد (Animasahun, 2009). این دانش‌آموزان خانه را به قصد مدرسه ترک می‌کنند، اما به مدرسه مراجعه نمی‌کنند و یا خارج از مدرسه به فعالیت‌های دلخواه خود بپردازند (Rahpayma et al, 2019). تحصیل‌گریزی نوعی رفتار انحرافی است که بیشتر در دانش‌آموزان کلاس‌های بالاتر مشاهده می‌شود (Gase, Butler & Kuo, 2019). افزایش مصرف الکل و مواد مخدر، آینده شغلی نامطلوب، گرایش جنسی نایمن و سوء استفاده جنسی و کاری را می‌توان به عنوان پیامدهای تحصیل‌گریزی نام برد. در یک تقسیم‌بندی کلی بیشتر پژوهشگران عوامل چهارگانه فردی، خانواده، مدرسه و اجتماع را به عنوان عوامل تأثیرگذار در تحصیل‌گریزی مطرح نموده‌اند (Strand & Lovrich, 2014). اما بررسی آن در دانش‌آموزان مناطق مرز نشین در پژوهش‌های قبلی مورد غفلت قرار گرفته است و این در حالی است که دانش‌آموزان مناطق مرزی معرض تهدیدات مختلفی هستند و میزان ترک تحصیل و یا تحصیل‌گریزی آن‌ها را بالا برده است.

در رابطه با تحصیل‌گریزی تحقیقات معدودی انجام شده است. در پژوهشی با عنوان ارائه مدل علی تحصیل‌گریزی در ارتباط با معنای تحصیل و خودکارآمدی تحصیلی با نقش واسطه‌ای امید به تحصیل به رابطه بین معنای تحصیل، خودکارآمدی تحصیلی و امید به تحصیل اشاره شده است (Farazi & Asgari, 2020). پژوهشی دیگر با واکاوی عوامل مؤثر بر ترک تحصیل دختران روستایی با رویکرد مبتنی بر نظریه داده‌بنیاد، نشان داد عوامل اقتصادی و معیشتی، عوامل محیط آموزشی، تعاملات معلم و شاگردان، ساختار معیوب خانواده، زمینه‌های فرهنگی و ارزشی، آسیب‌های تحصیلی و نگرش منفی به کارکرد سواد بر ترک تحصیل مؤثر هستند (Shahmohammadi & Bahmani, 2020). پژوهشی با عنوان عوامل مؤثر بر ترک تحصیل دانش‌آموزان دختر روستایی نشان داد فقر اقتصادی، بی‌سوادی والدین، تبعیض جنسیتی، اشتغال دانش‌آموز در خانه، فاصله تا مدرسه و مختلط بودن مدرسه، باورهای فرهنگی روستا، استفاده از سرباز معلم و تأثیر گروه همسالان و ساختار متمرکز نظام آموزشی بر ترک تحصیل دانش‌آموزان تأثیر دارد (Gholampoor & Ayati, 2019). در مقاله‌ای دیگر با عنوان مدرسه‌گریزی و راهکارهای آن به تأثیر کاهش اضطراب در کاهش مدرسه‌گریزی اشاره شده است (Haiyadari et al, 2016). نتایج پژوهشی با عنوان واکاوی مدرسه‌گریزی با تأکید بر نقش اضطراب و ارائه راهکار در جهت حل مسئله در بین دانش‌آموزان پسر ابتدایی شهر پارس آباد در سال ۱۳۹۵ نشان داد

با افزایش میزان اضطراب میزان مدرسه‌گریزی نیز افزایش پیدا می‌کند (Zarabiyani, Behzad & Sadeghi, 2016). در پژوهشی دیگر با عنوان تدوین و آزمون یک مدل انگیزشی برای پیش‌بینی تصمیم دانش‌آموزان پایه سوم راهنمایی و اول دبیرستان مناطق روستایی شهرستان سنندج به ادامه یا ترک تحصیل در دوره دبیرستان به تأثیر مثبت شایستگی ادراک شده، ادراک حمایت معلم و ارزش ادراک شده تحصیل بر ترک تحصیل اشاره شده است (Yarahmadi, Yosefi, 2012). نتایج پژوهشی با عنوان شناسایی متغیرهای اثرگذار بر ترک تحصیل زود هنگام دختران دوره راهنمایی نشان داد میزان احساس تعلق به مدرسه، میزان تفریحات و باور به ارتباط بین تلاش و موفقیت رابطه معنی‌داری با ترک تحصیل دارد (Arefi, 2004). همچنین نتایج پژوهشی دیگر با عنوان بررسی علل و عوامل مدرسه‌گریزی دانش‌آموزان دختر دبیرستان‌های شهر تهران سال تحصیلی ۸۲-۸۱ نشان داد انگیزش تحصیلی، برخورد اولیای مدرسه، نگرش نسبت به مدرسه، نظارت والدین و کشمکش و روابط معیوب والدین از عوامل مؤثر بر تحصیل‌گریزی هستند (Seif & Sha'aa Kazemi, 2003).

دانش‌آموزان در نظام آموزش و پرورش اصلی‌ترین و مهم‌ترین عنصر محسوب شده و تمامی تمهیدات و پیش‌بینی‌ها در این سیستم به آن‌ها ختم می‌شود. بی‌گمان در این روند هر چه بیشتر به مسائل دانش‌آموزان توجه شود و شرایط مناسب برای حضور آن‌ها در مدرسه فراهم شود، احتمال ترک تحصیل و یا گریز از تحصیل در آن‌ها کم‌تر خواهد شد؛ زیرا اشتیاق دانش‌آموزان به حضور در مدرسه تعهدات دانش‌آموزان نسبت به اهداف مدرسه را بالاتر برده و مدت زمان حضور دانش‌آموز در مدرسه را بالاتر می‌برد (Zahed Bablan et al, 2013)؛ اما مشاهده می‌شود نظام آموزشی در همه زمان‌ها با مسائل و مشکلات متنوعی روبه‌رو بوده است. در این بین تحصیل‌گریزی پدیده‌ای است که به سرعت در حال رشد بوده و یکی از مشکلات است که علاوه بر هدر دادن هزینه و آسیب‌های مالی برای آموزش و پرورش پیامدهای ناخوشایندی برای جامعه، دانش‌آموز و خانواده دارد (Zarabiyani et al, 2016).

تحصیل‌گریزی عاملی بالقوه منفی برای دانش‌آموزان است که لزوم توجه و شناخت زمینه‌ها و علل و عوامل مرتبط با این پدیده رفتاری را بیش از پیش آشکار می‌کند که با توجه به نتایج آن بتوان راهکارهایی برای پیش‌گیری و حل آن‌ها تدوین کرد و سهل‌انگاری والدین، مدرسه و مسئولان از نظر شناخت دقیق و همه‌جانبه پدیده مدرسه‌گریزی علاوه بر افت تحصیلی منجر به اعمال بزهکارانه شده و عواقب و تبعات خاص خود را دارد. پدیده تحصیل‌گریزی، اگرچه مربوط به دانش‌آموزان است، ولی از مسائل اصلی نظام آموزشی نیز به‌شمار می‌رود که پیامدهای منفی زیادی داشته و روش‌های مقابله و برخوردی جداگانه می‌طلبد؛ زیرا جدا از هزینه‌های اقتصادی و مالی، هزینه سنگینی بر جامعه تحمیل کرده و مشکلات فراوانی برای خانواده‌ها و دانش‌آموزان نیز به همراه دارد (Farazi & Asgari, 2020). این پدیده علاوه بر پیامدهای فردی، خانوادگی، اجتماعی، اقتصادی و روانی آن به عنوان سدی در مقابل بروز و شکوفایی استعداد دانش‌آموزان عمل می‌کند (Keshavarz Kondazi et al, 2021). در پژوهشی دیگر پیامدهایی همچون افزایش احتمال مصرف الکل و مواد مخدر، آینده شغلی نامطلوب، گرایش جنسی نایمن و سوءاستفاده جنسی و کاری برای تحصیل‌گریزی مطرح شده است (Veenstra et al, 2010). بنابراین شناخت فرآیندی که می‌تواند منجر به تحصیل‌گریزی در دانش‌آموزان مناطق مرزنشین شود می‌تواند نقش مؤثری در پیشگیری از ترک تحصیل و ارتکاب عمل بزهکارانه خواهد داشت و راهگشای مدیران و معلمان برای مبارزه با پدیده منفی تحصیل‌گریزی در این مناطق خواهد بود؛ زیرا هر فضای تجارب مربوط به خود را دارد و شرایط زندگی دانش‌آموزان مناطق مرزی همچون کیفیت آموزشی پایین، عدم دسترسی به خدمات آموزشی مطلوب، وجود بازارچه‌های مرزی و شغل‌های موقت به گونه‌ای است که زمینه‌ساز تحصیل‌گریزی خواهد بود (Zokaee & Noori, 2016). با توجه به شرایط خاص مناطق مرزی و غفلت پژوهش‌های قبلی از مناطق مرزی و شرایط آن، این پژوهش با هدف بررسی عوامل مؤثر بر تحصیل‌گریزی در دانش‌آموزان مناطق مرزی طراحی و تدوین شده است تا عوامل مهم و مؤثر بر تحصیل‌گریزی در این مناطق شناسایی و راهکارهای مواجهه با آن نیز برای مسئولان آموزشی این مناطق ارائه شود. در این راستا سؤال‌های زیر مورد بررسی و کنکاش قرار گرفت:

- مهم‌ترین عوامل مؤثر بر پدیده تحصیل‌گریزی در دانش‌آموزان مناطق مرزی شهرستان ثلاث باباجانی کدام‌اند؟
- مهم‌ترین پیامدهای پدیده تحصیل‌گریزی در دانش‌آموزان مناطق مرزی شهرستان ثلاث باباجانی کدام‌اند؟
- مهم‌ترین راه‌حل‌های کاهش پدیده تحصیل‌گریزی در دانش‌آموزان مناطق مرزی شهرستان ثلاث باباجانی کدام‌اند؟

روش

پژوهش حاضر بر مبنای رویکرد کیفی و با به‌کارگیری روش تحقیق پدیدارشناسی توصیفی انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل کارشناسان، مدیران و دبیران مشغول به کار در شهرستان ثلاث باباجانی بودند که حداقل سابقه ۵ سال تدریس در مناطق مرزی را داشتند، بود. تعداد ۲۴ نفر به صورت هدفمند و با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی به عنوان نمونه انتخاب شدند و برای تعیین کفایت نمونه نیز از قاعده اشباع نظری استفاده شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. از جمع‌آوری کامل اطلاعات و اتمام مصاحبه، در مرحله اول تمامی اطلاعات ضبط شده روی کاغذ پیاده و ثبت شد. و برای تحلیل داده‌ها از روش کلایزی استفاده شد. ابتدا اطلاعات مکتوب مربوط به مصاحبه چندبار مرور شد و جملات مهم جدا شده و در فایل جدا نگه‌داری شدند. در ادامه برای هر جمله مهم یک توصیف کوتاه از معنی پنهان در آن توسط دو نفر به صورت جداگانه نوشته و سپس ادغام و معنی مشترک استخراج می‌شد. در مرحله بعد معانی مشترک استخراج شده در داخل دسته‌ها و شکل دادن مضامین در درون دسته‌های مختلف انجام و در نهایت یک توصیف مختصر از پدیده مورد بررسی ارائه شد. در مرحله بعد به‌منظور تعیین اعتبار کدهای استخراج شده برای شرکت‌کنندگان شرح و نظرات آن‌ها اعمال شد و پس از حذف موارد تکراری طبقات یا مضمون‌ها و زیر مضمون‌ها مشخص شدند. برای بررسی روایی مصاحبه‌ها در این پژوهش از روش‌های بازبینی توسط اعضا و راهبرد بررسی همکاران استفاده شد. در روش بازبینی توسط اعضا، پس از اجرای مصاحبه‌ها، محقق نسبت به پیاده‌سازی و کدگذاری داده‌ها اقدام می‌نمود و نتایج به‌دست‌آمده در ۵ مورد از مصاحبه‌ها در اختیار مصاحبه‌شونده‌ها قرار می‌گرفت و در هر ۵ مورد کدهای استخراج‌شده مورد تأیید مصاحبه‌شونده‌ها قرار می‌گرفت. در روش راهبرد بررسی همکاران نتایج مراحل مختلف بخش کیفی به دو تن از دانشجویان دکتری مدیریت آموزشی داده و نظرات آن‌ها درباره کدگذاری و فرآیند آن دریافت شد. در این میان نظرات و اصلاحات مدنظر آن‌ها در فرآیند پژوهش دریافت و اعمال شده است. برای سنجش پایایی مصاحبه‌های انجام شده از روش پایایی بازآزمایی استفاده شد. برای محاسبه پایایی بازآزمایی، از بین مصاحبه‌های انجام گرفته، چهار مصاحبه به عنوان نمونه انتخاب شده و هر کدام در یک فاصله زمانی یک هفته‌ای، دوبار کدگذاری شدند. سپس کدهای مشخص شده در دو فاصله زمانی برای هر کدام از مصاحبه‌ها با هم مقایسه و میزان توافقات و عدم توافقات موجود در دو مرحله کدگذاری، شاخص ثبات برای آن محاسبه شد. برای محاسبه پایایی بازآزمون (شاخص ثبات) از فرمول زیر استفاده شد (Khastar, 2009).

$$\%100 = \frac{\text{تعداد توافقات} \times 2}{\text{تعداد کل گدها}} = \text{درصد پایایی بین بازآزمون}$$

نتایج حاصل از این دو کدگذاری در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. محاسبه پایایی بازآزمایی

ردیف	عنوان مصاحبه	تعداد کدها	تعداد توافقات	تعداد عدم توافقات	پایایی بازآزمایی
۱	اول	۵۸	۲۳	۱۱	۷۹/۳۱
۲	چهارم	۴۵	۱۷	۶	۷۵/۵۵
۳	هفتم	۶۵	۲۹	۱۰	۸۹/۲۳
۴	یازدهم	۴۲	۱۸	۸	۸۵/۱۷
۵	کل	۲۱۰	۹۷	۳۵	۸۲/۳۱

همانگونه که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، پایایی بازآزمایی برای مصاحبه‌های این پژوهش ۸۲/۳۱ درصد است. با توجه به اینکه میزان پایایی بیشتر از ۶۰ درصد است بنابراین قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها مورد تأیید است.

یافته‌ها

در این پژوهش ۲۴ نفر از مدیران، دبیران و کارشناسان اداره آموزش و پرورش شهرستان ثلاث باباجانی شرکت داشتند که شامل ۱۹ نفر از مرد و ۵ نفر زن بودند. از بین شرکت‌کنندگان مرد ۴ نفر دارای مدرک کارشناسی، ۱۰ نفر دارای مدرک کارشناسی‌ارشد و ۵ نفر دارای مدرک دکتری بودند. تعداد ۷ نفر از مردان دارای سابقه بین ۵ تا ۱۰ سال، ۴ نفر دارای سابقه بین ۱۰-۱۵ سال، ۳ نفر دارای مدرک ۱۵ تا ۲۰ سال و ۵ نفر دارای سابقه بیشتر از ۲۰ سال بودند. همچنین ۱۰ نفر از شرکت‌کنندگان در پژوهش دبیر، ۴ نفر مدیر و ۵ نفر کارشناس بودند. از بین شرکت‌کنندگان مرد زن ۴ نفر دارای مدرک کارشناسی و ۱ نفر دارای مدرک کارشناسی‌ارشد بودند. تعداد ۳ نفر از مردان دارای سابقه بین ۵ تا ۱۰ سال و ۲ نفر دارای مدرک ۱۵ تا ۲۰ سال و ۴ نفر از شرکت‌کنندگان زن دبیر و ۱ نفر مدیر بودند (جدول ۲).

جدول ۲. مشخصات جمعیت شناختی شرکت‌کنندگان در پژوهش

جنسیت		مدرک تحصیلی		سابقه کار		پست سازمانی	
مرد	۱۹	کارشناسی	۴	۵ تا ۱۰ سال	۷	دبیر	۱۰
		کارشناسی‌ارشد	۱۰	۱۰ تا ۱۵ سال	۴	مدیر	۴
		دکتری:	۵	۱۵ تا ۲۰ سال	۳	کارشناس	۵
				۲۰+ سال	۵		
زن	۵	کارشناسی	۴	۵ تا ۱۰ سال	۳	دبیر	۴
		کارشناسی‌ارشد	۱	۱۰ تا ۱۵ سال	۰	مدیر	۱
		دکتری:		۱۵ تا ۲۰ سال	۲	کارشناس	
				۲۰+ سال	۰		

پس از کدگذاری باز و محوری، مهم‌ترین کدها و مقوله‌های استخراج‌شده در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. مقوله‌های محوری استخراج‌شده در ارتباط با عوامل مؤثر تحصیل‌گریزی دانش‌آموزان

مقوله	کدهای شناسایی‌شده در کدگذاری باز	صاحب‌نظران	فراوانی
عوامل فردی	هوش تحصیلی پایین، انگیزش پایین، مشکلات فردی، نگرش منفی به تحصیل، تعامل دانش‌آموز-معلم، تفریحات جدید	۶، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۹، ۲۱، ۲۲، ۲۴	۱۵
عوامل اقتصادی	مشکلات اقتصادی، هزینه‌های تحصیلی، اشتغال دانش‌آموزان، نبود موسسات حمایتی، بیکاری فارغ‌التحصیلان	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۳، ۲۴	۲۰
عوامل آموزشی	نبود برنامه جذاب در مدارس، کمبود دبیران متخصص، کمبود امکانات آموزشی، محتوای آموزشی نامرتبط، محیط سرد آموزشی	۲، ۳، ۴، ۵، ۹، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۹، ۲۱، ۲۲، ۲۴	۱۵
عوامل فرهنگی	کمبود الگوهای موفق، باورهای سنتی و فرهنگی، تحصیلات والدین، بی‌تفاوتی خانواده، نبود الگوهای موفق در خانواده، شکاف بین مدرسه و خانواده، روابط معیوب بین خانه-مدرسه، ناآگاهی خانواده	۲، ۳، ۴، ۶، ۷، ۹، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴	۱۹

همانگونه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود مهارت‌های تحصیلی فردی (عوامل فردی)، عوامل اقتصادی، عوامل آموزشی و زمینه‌های فرهنگی (عوامل فرهنگی) به‌عنوان مقوله‌های محوری مطرح شده‌اند. به‌عنوان مثال مصاحبه‌شونده شماره ۸ در اشاره به عوامل فردی این‌گونه بیان کرد: «دانش‌آموزان این مناطق به علت شرایط خاص و دسترسی به بازارچه‌های مرزی فاقد علاقه و رغبت برای ادامه تحصیل می‌باشند». در اشاره به عوامل اقتصادی، مصاحبه‌شونده شماره ۱ اینگونه بیان کرد: «خانواده‌ها با توجه به وضعیت اقتصادی خود به دنبال شغل‌های کاذب و درآمدهای زودبازده برای فرزندانشان هستند» و مصاحبه‌شونده شماره ۵ این‌گونه به عوامل اقتصادی اشاره کرد: «فقر اقتصادی خانواده و اشتغال موقت دانش‌آموزان مرزنشین و درآمدهای موقت زمینه‌ساز افزایش تحصیل‌گریزی است». در اشاره به عامل نابرابری آموزشی مصاحبه‌شونده شماره ۲۲ این‌گونه اشاره کرد: «کمبود معلم و فضاهای آموزشی و نبود مدارس مرتبط با پایه‌های تحصیلی در مقاطع متوسطه دوم نیز مزید بر علت می‌است». در اشاره به عوامل فرهنگی مصاحبه‌شونده شماره ۱۵ این‌گونه به عوامل فرهنگی اشاره کرد: «با توجه به تداوم چرخه تحصیل‌گریزی در نسل‌های مختلف در این مناطق، افراد تحصیل کرده در جمع خانواده‌ها در مناطق مرزی کمتر از سایر مناطق هستند و نمی‌توانند اثر خود را داشته باشند».

مهم‌ترین کدها و مقوله‌های استخراج‌شده در پیامدهای تحصیل‌گریزی در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. مقوله‌های محوری استخراج‌شده برای پیامدهای تحصیل‌گریزی دانش‌آموزان

مقوله	کدهای شناسایی شده در کدگذاری باز	صاحب‌نظران	فراوانی
نگرش منفی به علم	بی ارزش شدن علم، کم سوادی عمومی، افت تحصیلی	۷، ۹، ۱۲، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۲۱، ۲۳، ۲۴	۹
اشتغال کاذب	رشد پدیده کولبری، بیکاری پنهان	۲، ۵، ۷، ۹، ۱۲، ۱۴، ۱۵، ۱۷، ۲۰، ۲۲، ۲۴	۱۲
آسیب‌های اجتماعی و امنیتی	آسیب‌های اجتماعی، مشکلات امنیتی	۲، ۳، ۴، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۷، ۲۱، ۱۹	۱۱
تداوم محرومیت	تداوم محرومیت، کمبود نیروی متخصص	۱۰، ۱۱، ۱۳، ۲۲، ۲۴	۵

همان‌گونه که در جدول ۴ مشاهده می‌شود نگرش منفی به علم، اشتغال کاذب، آسیب‌های اجتماعی و امنیتی و تداوم محرومیت به‌عنوان مقوله‌های محوری برای سؤال مهم‌ترین پیامدهای تحصیل‌گریزی دانش‌آموزان مطرح شده‌اند. به‌عنوان مثال مصاحبه‌شونده شماره ۲۱ این‌گونه به نگرش منفی به علم اشاره کرد: «با توجه به افزایش تعداد دانش‌آموزان تحصیل‌گریز، بی‌سوادی عمومی در جامعه افزایش پیدا می‌کند و علم و تحصیل ارزش خود از دست می‌دهد». در اشاره به اشتغال کاذب مصاحبه‌شونده شماره ۱۵ این‌گونه اشاره کرد: «از آنجاکه در این مناطق امکان اشتغال در شغل‌های بالا به‌علت نبود صنعت و زیرساخت‌های اقتصادی وجود ندارد و از طرف دیگر به دلیل وجود بازارچه‌های مرزی و قاچاق کالا در این مناطق، شغل‌های کاذب همچون کولبری افزایش پیدا می‌کند». در اشاره به آسیب‌های اجتماعی و امنیتی مصاحبه‌شونده شماره ۶ اینگونه بیان کرد: «دانش‌آموزانی که ترک تحصیل می‌کنند در مهارت‌های زندگی ضعیف بوده و احتمال پیوستن آن‌ها به گروه‌های همسالانی که ترک تحصیل کرده و رفتارهای ضد اجتماعی همچون قلیان دارند بیشتر است، حتی احتمال پیوستن آن‌ها به گروه‌های سیاسی خارج از کشور که در مناطق مرزی فعال هستند نیز وجود دارد». در اشاره به تداوم محرومیت نیز مصاحبه‌شونده شماره ۱۰ این‌گونه بیان کرد: «با تحصیل‌گریزی دانش‌آموزان، نیروهای متخصص کمتری به این مناطق وارد می‌شوند که باز به عدم توسعه این مناطق منجر می‌شود. این سیر باطل در درازمدت سبب گسترش عوامل زمینه‌ساز و تداوم بخش این پدیده شده و تداوم محرومیت را به دنبال دارد».

مهم‌ترین کدها و مقوله‌های استخراج‌شده در راه‌حل‌های کاهش تحصیل‌گریزی دانش‌آموزان در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵. مقوله‌های محوری استخراج‌شده برای راه‌حل‌های کاهش تحصیل‌گریزی دانش‌آموزان

مقوله	کدهای شناسایی شده در کدگذاری باز	صاحب‌نظران	فراوانی
آگاهی بخشی	آگاه‌سازی والدین، بازآموزی مشاوران، الگوهای اجتماعی	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۲، ۲۳، ۲۴	۱۸
تسهیلات ویژه برای دانش‌آموزان مناطق مرزی	افزایش کیفیت آموزشی، توسعه آموزش‌های مهارت‌محور، حمایت‌های مالی و مشاوره‌ای از دانش‌آموزان	۲، ۳، ۴، ۶، ۹، ۱۰، ۱۵، ۲۰، ۲۴	۸
ابزارهای قانونی	منع قانونی حضور دانش‌آموزان در بازارچه‌های مرزی	۳، ۵، ۸، ۱۶، ۲۲	۵

همانگونه که در جدول ۵ مشاهده می‌شود آگاهی‌بخشی، تسهیلات ویژه دانش‌آموزان مناطق مرزنشین و ابزارهای قانونی به عنوان مهم‌ترین مقوله‌های محوری برای سؤال مهم‌ترین پیامدهای تحصیل‌گریزی دانش‌آموزان مطرح شده‌اند. به عنوان مثال در اشاره به آگاهی‌بخشی مصاحبه‌شونده شماره ۱ این‌گونه بیان کرد: «در رابطه با تحصیل‌گریزی و پیامدهای منفی برای خانواده‌ها دوره‌های آموزشی برگزار شود». در اشاره به تسهیلات ویژه برای دانش‌آموزان مرزنشین مصاحبه‌شونده شماره ۴ این‌گونه بیان کرد: «تشویق خیرین مدرسه‌ساز و افزایش حضور حامیان دانش‌آموز در مناطق مرزی جهت حمایت از دانش‌آموزان این مناطق جهت کاهش ورود آن‌ها به مشاغل کاذب و بازارچه‌های مرزی می‌تواند برای کاهش تحصیل‌گریزی مؤثر باشد». در اشاره به ابزارهای قانونی مصاحبه‌شونده شماره ۸ این‌گونه بیان کرد: «استفاده از ابزارهای قانونی جهت منع حضور دانش‌آموزان در بازارچه‌های مرزی می‌تواند در این زمینه تسهیل‌گر باشد».

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی تحصیل‌گریزی در دانش‌آموزان مناطق مرزی ثلاث باباجانی در سال تحصیلی ۹۹-۴۰۰ انجام گرفت. در این پژوهش سه سؤال مطرح و پاسخ داده شد.

نتایج تحلیل داده‌ها درباره سؤال مهم‌ترین علل مؤثر بر تحصیل‌گریزی دانش‌آموزان نشان داد که عوامل فردی، اقتصادی، آموزشی و فرهنگی با فراوانی به‌عنوان چهار مقوله اصلی و محوری مطرح شده‌اند. این نتیجه با یافته‌های سایر پژوهش‌ها (Shahmohammadi & Bahmani, 2020, Farazi & Asgari, 2020, Gholampoor & Ayati, 2019, Haiydari et al, 2016, Yarahmadi et al, 2012) همسویی دارد. در رابطه با نقش عوامل اقتصادی در تحصیل‌گریزی دانش‌آموزان می‌توان گفت مهم‌ترین مشخصه مناطق مرزنشین محرومیت است که بر همه ابعاد زندگی دانش‌آموزان نیز تأثیر گذاشته است. با بسته بودن مرزها در این مناطق به‌عنوان تنها منبع درآمد آن‌ها، بسیاری از خانواده‌ها از لحاظ معیشتی به مشکل می‌خورند و توانایی تقبل هزینه‌های تحصیل دانش‌آموزان را نخواهند داشت. علاوه‌براین در بسیاری از مناطق مرزی مدارس بیشتر تا سطح ابتدایی و راهنمایی دایر است و دانش‌آموزان برای ادامه تحصیل مجبور به حضور در مدارس شهری و اسکان در خوابگاه‌های شبانه‌روزی یا اجاره‌ای می‌شوند که هزینه زیادی برای آن‌ها به همراه دارد. از طرف دیگر از آنجاکه در این مرزها در بعضی از ایام سال شغل‌های پاره‌وقت همچون کار در بازارچه‌های مرزی و یا کولبری وجود دارد، دانش‌آموزان این مناطق به علت مشکلات اقتصادی، به جای حضور در مدرسه و تحصیل ترجیح می‌دهند تا در این شغل‌های کاذب مشغول شده و به معیشت خود و خانواده خود کمک کنند.

مقوله دوم که در رابطه با عوامل مؤثر بر تحصیل‌گریزی استخراج شده است، عوامل فرهنگی بود. فرهنگ و عوامل فرهنگی از عناصر برنامه‌ریزی‌های درسی تمامی نظام‌های آموزشی بوده و آموزش بدون ارتباط با فرهنگ و باورهای فرهنگی امکان‌پذیر نیست. در مناطق مرزی به دلیل شرایط خاص این مناطق، معمولاً والدین تحصیلات چندانی نداشته و نسبت به تحصیل و ادامه تحصیل فرزندان خود باورهای سنتی و در بعضی از موارد غلط دارند. در واقع والدین و

خانواده‌های مناطق مرزی در مقایسه با سایر خانواده‌ها از لحاظ فرهنگی نسبت به تحصیلات فرزندان بی تفاوت‌تر بوده و کمتر برای تحصیلات فرزندان خود سرمایه‌گذاری می‌کنند. همچنین در این مناطق نگرش منفی به تحصیل و بالا بودن میزان تحصیل‌گریزی و ترک تحصیل منجر به چرخه باطلی از کاهش تمایل دانش‌آموزان مناطق مرزی از گذشته تا به حال شده است که منجر به کمبود الگوهای موفق اجتماعی شده است.

در رابطه با نقش عوامل فردی می‌توان گفت که فرد و شخص دانش‌آموز محور و عنصر اصلی تحصیل بوده و نقش اصلی در ادامه تحصیل یا تحصیل‌گریزی خود را دارند و مهارت‌ها، نگرش‌ها و توانایی‌های دانش‌آموز است که مشخص می‌کند دانش‌آموز به کدام وضعیت تمایل داشته باشد. تعدادی از دانش‌آموزان به علت خودپنداره ضعیف و تصور غلط ناشی از توانایی‌های خود و البته شکست‌های تحصیلی در امتحانات به علت کم‌کاری در حوزه تحصیل، باور دارند که در این زمینه توانایی نداشته و تمایلی به حضور در مدرسه ندارند و بر این اساس انگیزش پایینی داشته و کمتر تمایل دارند در مدرسه حضور پیدا کنند. این دانش‌آموزان با توجه به عدم موفقیت خود به مرور نسبت به علم و تحصیل نگرش منفی کسب کرده و میل به ترک تحصیل در آن‌ها بالا می‌رود. از طرف دیگر جذابیت بازی‌ها و تفریحات رسانه‌ای و مجازی جدید نیز مزید بر علت شده و توجه همه دانش‌آموزان را به خود جذب کرده و نگرش منفی آن‌ها نسبت به علم و تحصیل بیشتر و به سمت تحصیل‌گریزی و ترک تحصیل سوق می‌دهد.

مقوله چهارم در رابطه با عوامل مؤثر بر تحصیل‌گریزی دانش‌آموزان مناطق مرزی عوامل آموزشی بود. در تبیین این رابطه می‌توان گفت در مناطق مرزی دسترسی به امکانات آموزشی با کیفیت بالا برای ادامه تحصیل واقعیتی انکارناپذیر است. اما متأسفانه آنچه در عمل مشاهده می‌شود خلاف این امر را نشان می‌دهد و مدارس این مناطق فاقد امکانات آموزشی مطلوب بوده و محیط‌های سرد و بی‌روح برای دانش‌آموزان هستند. دانش‌آموزان این مناطق دسترسی کمتری به امکانات آموزشی همچون آزمایشگاه، کتابخانه، امکانات ورزشی و ... دارند. از طرف دیگر در بسیاری از دروس تخصصی در مقطع متوسطه فاقد دبیر تخصصی بوده و بسیاری از درس‌های آن‌ها را دبیران غیرتخصصی تدریس می‌کنند. لازم به ذکر است که ساختار متمرکز نظام آموزشی نیز مزید بر علت بوده و تأثیر گذار است. برنامه‌های درسی، محتوای کتاب‌ها و مثال‌های آن‌ها ارتباط چندانی با نیازها و سلیقه دانش‌آموزان مناطق مرزی نداشته و دانش‌آموزان توانایی برقراری ارتباط با این کتاب‌ها را ندارند و در بسیاری از موارد مدارس و کتاب‌های درسی را فاقد جذابیت می‌دانند و تمام تلاش آن‌ها برای دوری از مدرسه بوده و از تحصیل و ادامه تحصیل‌گریزان هستند.

نتایج تحلیل داده‌ها برای شناسایی پیامدهای تحصیل‌گریزی در شهرستان ثلاث باباجانی نشان داد که به‌ترتیب نگرش منفی به علم، اشتغال کاذب، آسیب‌های اجتماعی و امنیتی و مداوم محرومیت از مهم‌ترین پیامدهای تحصیل‌گریزی در دانش‌آموزان شهرستان ثلاث باباجانی است. در رابطه با مقوله اشتغال کاذب به‌عنوان یکی دیگر از پیامدهای تحصیل‌گریزی، می‌توان این نتیجه را این‌گونه تبیین کرد که با افزایش تحصیل‌گریزی میزان افت تحصیلی و به تبع آن ترک تحصیل افزایش پیدا می‌کند. دانش‌آموزانی که ترک تحصیل می‌کنند، به‌ناچار دنبال شغل‌های موقت برای کسب درآمد خواهند رفت و از آنجاکه در شهرستان ثلاث باباجانی به دلیل نبود شهرک صنعتی و سایر زیرساخت‌های لازم برای اشتغال، امکان دسترسی به شغل‌های خوب وجود ندارد و از طرف دیگر در صورت وجود کار، این دانش‌آموزان به دلیل محدودیت‌های زیاد امکان دسترسی به آن‌ها را ندارند؛ بنابراین به شغل‌های کاذب و موقت همچون کولبری، قاچاق سوخت و کار در بازارچه‌های مرزی رو می‌آورند که همیشگی و مداوم نبوده و موقت هستند.

مقوله دوم برای پیامدهای تحصیل‌گریزی، آسیب‌های اجتماعی و امنیتی است. از آنجاکه شهرهای مرزی در بسیاری از موارد فاقد امکانات و شرایط لازم برای اوقات فراغت هستند، دانش‌آموزان زمانی که از مدرسه‌گریزان هستند درگیر آسیب‌های اجتماعی همچون اعتیاد به فضای مجازی، حضور منفی در شبکه‌های اجتماعی، تفریحات نامناسب همچون قلیان، سیگار و سایر انواع مواد مخدر می‌شوند. از طرف دیگر در مناطق مرزی، با توجه به حضور گروه‌های ضد انقلاب در مرز با عراق، این گروه‌ها می‌توانند با سوء استفاده از وضعیت دانش‌آموزان مدرسه‌گریز، آن‌ها را با وعده‌های خیالی جذب نمایند.

در رابطه با مقوله نگرش منفی به علم به‌عنوان یکی از پیامدهای تحصیل‌گریزی نیز می‌توان گفت در نتیجه تحصیل‌گریزی و دوری دانش‌آموزان از تحصیل، به مرور علم و تحصیلات ارزش خود را از دست داده و افت تحصیلی در بین دانش‌آموزان در سطح بالایی اتفاق می‌افتد که خود ترویج‌دهنده نوعی کم‌سوادی عمومی در جامعه خواهد بود. در واقع تحصیل‌گریزی و نگرش منفی به علم به صورت متقابل بر همدیگر تأثیر دارند. می‌توان نتیجه گرفت با افزایش میزان تحصیل‌گریزی در بین دانش‌آموزان، به تدریج نگرش و دیدگاه منفی به علم در سطح جامعه بیشتر شده و این پدیده ادامه پیدا خواهد کرد.

مؤلفه چهارم به عنوان پیامد تحصیل‌گریزی، تداوم محرومیت است. با افزایش میزان تحصیل‌گریزی و به تبع آن ترک تحصیل و تحصیل‌گریزی، دانش‌آموزان فرصت ارتقای پایگاه اجتماعی و دسترسی به شغل‌های بالاتر را از دست می‌دهند و این دانش‌آموزان با از دست دادن شغل‌های دولتی که مسیر آن از تحصیلات می‌گذرد به شغل‌های کاذب موجود در مرز رو می‌آورند که درآمد دائمی و بالایی ندارد و همواره از لحاظ درآمدی در دهک‌های پایین جامعه قرار دارند و از طرف دیگر به علت مرزی بودن شهرستان و به دلیل نبود زیرساخت‌های لازم شهری و با کاهش درآمد اقتصادی خانواده‌ها، چرخه محرومیت شهرستان تداوم و تکرار خواهد شد.

نتایج تحلیل داده‌ها برای بررسی سؤال سوم مبنی بر مهم‌ترین راه‌حل‌های کاهش پدیده تحصیل‌گریزی در دانش‌آموزان نشان داد به ترتیب آگاهی‌بخشی، تسهیلات ویژه برای دانش‌آموزان مناطق مرزی و ابزارهای قانونی، مهم‌ترین راه‌حل‌های کاهش میزان تحصیل‌گریزی در دانش‌آموزان مناطق مرزی هستند. در رابطه با تبیین این نتیجه می‌توان گفت برای کاهش میزان تحصیل‌گریزی یکی از مهم‌ترین مقوله‌ها آگاهی‌بخشی به والدین و دانش‌آموزان در مورد تحصیل و پیامدهای ناشی از آن به عنوان یک سرمایه‌گذاری بلندمدت است. در واقع یکی از مهم، عوامل مؤثر بر تحصیل‌گریزی ناآگاهی والدین و دانش‌آموزان در مورد پیامدهای منفی تحصیل‌گریزی است که می‌توان با برنامه‌ریزی مناسب، در این زمینه اقدامات لازم را انجام داد. مقوله دوم برای کاهش پدیده تحصیل‌گریزی، تسهیلات ویژه برای دانش‌آموزان مناطق مرزی بود. در مناطق مرزی وجود بازارچه‌های مرزی و درآمد‌های ناشی از کولبری یا قاچاق کالا مشوقی برای ترک تحصیل و تحصیل‌گریزی دانش‌آموزان است. بنابراین برای خنثی کردن تأثیرات این مشوق‌ها، می‌توان با در نظر گرفتن تسهیلاتی خاص برای دانش‌آموزان، میزان حضور و تمایل آن‌ها به ادامه تحصیل را بالا برد. مقوله سوم برای کاهش پدیده تحصیل‌گریزی، استفاده از ابزارهای قانونی بود که می‌توان با سازوکارهای قانونی و در نظر گرفتن تنبیهات قانونی حضور دانش‌آموزان و افراد زیر ۱۸ سال را در بازارچه‌های مرزی را ممنوع کرد.

با توجه به نتایج پژوهش، پیشنهاد می‌شود در نواحی مرزی به دلیل شرایط خاص مناطق با استفاده از ظرفیت‌هایی نیروهای مشاوره در آموزش و پرورش با برگزاری کلاس‌های آموزش خانواده به پدیده تحصیل‌گریزی، عوامل، پیامدها و راه‌حل‌های کاهش آن پرداخت. در این زمینه می‌توان از ظرفیت دیگری همچون الگوهای اجتماعی و ظرفیت مساجد نیز در این مورد استفاده کرد. همچنین پیشنهاد می‌شود به علت شرایط ویژه شهرهای مرزی و دانش‌آموزان مرزنشین، با در نظر گرفتن تسهیلات ویژه‌ای برای این دانش‌آموزان با استفاده از ظرفیت اداره آموزش و پرورش و همچنین حامیان و خیران حوزه آموزش، این پدیده را در بین دانش‌آموزان کاهش داد و یا با افزایش رشته‌های مهارت‌محور در مدارس متوسطه دوم در مدارس مناطق مرزی، زمینه خوداشتغالی این دانش‌آموزان را با توجه به منابع موجود در همان مناطق فراهم کرد. در نهایت پیشنهاد می‌شود با هماهنگی فرمانداران مناطق مرزنشین، قانونی برای منع حضور دانش‌آموزان و افراد زیر ۱۸ سال در بازارچه‌های مرزی تصویب کرد و در مقابل مشوق‌های لازم برای حضور دانش‌آموزان ارائه داد که در کاهش این پدیده می‌تواند مؤثر واقع شود. همچنین لازم به ذکر است برای تعمیم بهتر نتایج این پژوهش به سایر شهرستان‌های مرزی، این پژوهش در سایر شهرستان‌ها و از دیدگاه دانش‌آموزان نیز مورد بررسی قرار گیرد.

مشارکت نویسندگان

این مقاله، برگرفته از طرح پژوهشی مصوب دانشگاه محقق اردبیلی با عنوان «واکاوی پدیده تحصیل‌گریزی در دانش‌آموزان مناطق مرزی» بود. نقشه و طرح اساسی، بیان مسئله، بحث و نتیجه‌گیری و رعایت ساختار مقاله بر عهده دکتر عادل زاهد بابلان و بخش پیشینه، روش‌شناسی و بخش تحلیل و یافته‌ها بر عهده دکتر غفار کریمیان پور بود.

تشکر و قدردانی

از تمامی معلمان، مدیران و صاحب‌نظرانی که در این پژوهش همکاری داشتند، قدردانی می‌شود.

تعارض منافع

«هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است»

منابع

- Animasahun, R. A. (2009). Psycho demographic predictors of school attendance behavior among academic achievement. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 31(4), 392-415. URL: <https://docsdrive.com/?pdf=medwelljournals/sscience/2009/662-672.pdf>
- Arefi, A. (2004). predict dropping out and early school leaving among female students at secondary schools. *Quarterly Journal of Women in Development and Politics*, 2(1): 25-39. [in Persian]. URL: https://jwdp.ut.ac.ir/article_13258.html
- Farazi, F., & Asgari, A. (2020). Presenting the Causal Model of Academic Avoidance in Relation to Meaning of Education and Academic Self-Efficacy: The Mediating Role of Educational Hope. *Research in School and Virtual Learning*, 8(1), 9-20. [In Persian]. <https://doi.org/10.30473/etl.2020.52638.3209>
- Gase, L. N., Butler, K., & Kuo, T. (2015). The current state of truancy reduction programs and opportunities for enhancement in Los Angeles County. *Children and Youth Services Review*, 52, 17-25. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2015.02.008>
- Gholampoor, M., & Ayati, M. (2019). Narrative research of rural girl student dropout. *Women Studies*, 10(30), 49-70. [In Persian]. <https://doi.org/10.30465/ws.2019.4837>
- Haiydari, F, Taheri, M, Amini Abdolyosefi, E, Geraei, Z. (2016). School truancy, solutions and treatment. *The first national congress of social damage prevention, Esfrayen*. [in Persian]. <https://civilica.com/doc/901367/>
- Keshtvarz Kondazi, E., Hedayati, E., Kargar, F., & Mazahr, F. (2021). The mediating role of academic self-concept in the relationship between perception of school atmosphere and academic avoidance. *Journal of Educational Psychology Studies*, 18(42), 156-135. [In Persian] <https://doi.org/10.22111/jeps.2021.641>.
- Khastar, H. (2009). A Method for Calculating Coding Reliability in Qualitative Research Interviews. *Methodology of Social Sciences and Humanities*, 15(58), 161-174. [In Persian]. URL: https://method.rihu.ac.ir/article_418.html
- Rahpayma, S., Barani, H., & Khormaei, F. (2020). The relationship between hope to study and school avoidance, the mediating role of academic self-regulation. *Evolutionary psychology of Iranian psychologists*, 15(59), 323-336. [In Persian]. DOR: [20.1001.1.18808436.1399.24.93.7.4](https://doi.org/10.118808436.1399.24.93.7.4)
- Saleh Ardestani, S. (2018). Explaining truancy based on parents' support and perception of the classroom environment: the mediating role of self-perception and achievement goals. Doctoral thesis, Shiraz University, Faculty of Educational Sciences. [in Persian]. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/26e0818c114147b7d547bc560ce7b295>
- Seif, S., & Sha'aa Kazemi, M. (2003). School Truancy among the Female Students of Tehran City Secondary Schools. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 1(2), 121-153. [In Persian] <https://doi.org/10.22051/jwsps.2003.1251>
- Shahmohammadi, A., & Bahmani, M. (2020). Investigating Factors Affecting on Dropout of

- Rural Girls Based on Grounded Theory Approach: Case of Kurdistan Province. *Research in Teaching*, 8(3), 194-171. [In Persian] <https://doi.org/20.1001.1.24765686.1399.8.3.8.7>
- Strand, P. S., & Lovrich, N. P. (2014). Graduation outcomes for truant students: An evaluation of a school-based, court-engaged community truancy board with case management. *Children and Youth Services Review*, 43, 138-144. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2014.05.008>
- Vaughn, M. G., Raynard, B. R., Salas-Wright, C. P., Perron, B. E., & Abdon, A. (2013). Prevalence and correlates of truancy in the US: Results form a national sample. *Journal of Adolescence*, 36, 767-776. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2013.03.015>
- Veenstra, R. Lindenberg, S., Tinga, F., Ormel, O. (2010). Truancy in late elementary and early secondary education: The influence of social bonds and self-control—the TRAILS study. *International Journal of Behavioral Development*, 34(4), 302-310. <https://doi.org/10.1177/0165025409347987>
- Yarahnadi, Y., Yosefi, N., & Shirbgi, N. (2012). Develop and Test a Motivational Model to Predict the First Grade Guidance School and the Third Grade Junior High School Students' Intention to Continue or Drop Out of School in Rural Areas of Sanandaj. *Psychological Achievements*, 19(1), 81-98. [In Persian]. URL: https://psychac.scu.ac.ir/article_11734.html
- Zahed, A., Karimi Yousefi, S. H., & MoeiniKia, M. (2013). Psychometric Properties of the Scale of Interest in School. *Educational and Scholastic studies*, 2(4), 56-70. [In Persian] <https://doi.org/20.1001.1.2423494.1392.2.4.3.8>
- Zarabiyani., F, Behzad., S, Sadeghi., S. (2016). Analyzing school truancy with an emphasis on the role of anxiety and providing solutions to solve the problem, a case study: elementary school boys in Pars Abad city in 2015. *The fifth international conference on psychology and social sciences, Tehran*. [in Persian]. URL: <https://civilica.com/doc/526837/>
- Zokaee, M. S., & Noori, A. (2016). Living in the borderlands: a phenomenological study of newsud city borderers. *Sociological Cultural Studies*, 6(4), 105-128. [In Persian]. https://socialstudy.ihcs.ac.ir/article_2073.html